

Sử dụng phương pháp dạy đọc nhạc cho học sinh tiểu học đáp ứng Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 môn Âm nhạc

Mai Linh Chi*

*ThS. Khoa Sư phạm Âm nhạc. Trường ĐHSP Nghệ thuật TW

Received: 08/8/2024; Accepted: 16/8/2024; Published: 26/8/2024

Abstract: Reading music is a content in the Music Curriculum for common students, including elementary school students. At the elementary level, reading music not only helps students read pitch and duration correctly, supports them in the process of learning singing, musical instruments, music theory... but also is important in developing the ability to hear, perceive and express music. In order for students to learn music reading content effectively, it is necessary to have methods for teaching music reading that are appropriate to their age and content while also meeting the requirements of the General Education Program 2018 – Music Subject.

Keywords: Methods of teaching music reading, elementary school students, General Education Program 2018 – Music Subject.

1. Đặt vấn đề

Trong Chương trình Giáo dục phổ thông (CTGDPT) 2018 môn Âm nhạc, nội dung đọc nhạc ở cấp tiểu học (TH) được thực hiện từ lớp 1 trong đó chú ý nhiều đến khả năng cảm thụ và thực hành âm nhạc cho học sinh (HS) ở nhiều hình thức. Đây là điểm khác biệt so với nội dung đọc nhạc cấp TH trước đây đó là nội dung đọc nhạc bắt đầu học từ lớp 3 với các hình thức đọc nhạc còn sơ giản. Điều đó có thể thấy, để dạy nội dung đọc nhạc đáp ứng CTGDPT 2018 cho HS TH từ lứa tuổi từ 6 đến 11 tuổi cần có các hình thức, phương pháp dạy đọc nhạc cho phù hợp nhằm khơi gợi niềm hứng thú, say mê với nội dung đọc nhạc nói riêng và môn Âm nhạc nói chung. Bằng việc nghiên cứu một số phương pháp dạy đọc nhạc để áp dụng vào từng vấn đề trong dạy đọc nhạc cho HS TH: phương pháp cảm thụ về cao độ, trường độ, tiết tấu; phương pháp rèn luyện kỹ năng đọc bài đọc nhạc; đọc nhạc kết hợp gõ đệm... đó cũng là những phương pháp cần thiết trong dạy đọc nhạc cho HS TH, đồng thời đáp ứng về nội dung và yêu cầu cần đạt trong chương trình (CT) môn Âm nhạc.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Những vấn đề chung về phương pháp dạy đọc nhạc cho HS TH và nội dung đọc nhạc trong CT GDPT 2018 môn Âm nhạc

2.1.1. Nội dung đọc nhạc và yêu cầu cần đạt của cấp TH

CTGDPT môn Âm nhạc của Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành năm 2018 đối với cấp TH gồm có

các nội dung: hát, đọc nhạc, nghe nhạc, nhạc cụ và thường thức âm nhạc. Ở nội dung đọc nhạc, CT đã đưa ra nội dung và yêu cầu cần đạt cụ thể cho từng lớp từ lớp 1 – lớp 5 với đối tượng HS 6 – 11 tuổi, nhìn chung ở cấp TH nội dung và yêu cầu cần đạt trong phạm vi:

- Về nội dung: Giọng Đô trưởng. Các mẫu âm ngắn, đơn giản, dễ đọc, âm vực phù hợp với độ tuổi. Sử dụng chủ yếu trường độ: trắng, đen, móc đơn, đen chấm đôi và dấu lặng đen.

- Về yêu cầu cần đạt: Đọc đúng tên nốt, đọc đúng cao độ, trường độ; cảm nhận được âm thanh cao – thấp, dài – ngắn, to – nhỏ; biết đọc nhạc kết hợp gõ đệm.

Với nội dung và yêu cầu cần đạt ở nội dung đọc nhạc có thể thấy ở cấp TH chủ yếu HS cảm thụ về cao độ, trường độ, tiết tấu, nhận diện tên nốt trên bản nhạc và bước đầu hình thành kỹ năng đọc bài đọc nhạc.

2.1.2. Một số phương pháp dạy đọc nhạc cho HS TH

Trên thế giới hiện nay có một số phương pháp dạy học âm nhạc cho HS phổ thông đó là phương pháp Emily Jacques Dalcroze, phương pháp Zoltán Kodály và phương pháp Orff-Schulwerk, đây là những phương pháp dạy học âm nhạc dành cho trẻ em phù hợp với lứa tuổi HS TH và có thể áp dụng vào nội dung dạy đọc nhạc.

- Zoltán Kodály (1882 – 1976) là nhà soạn nhạc, nhà dân tộc học và là nhà sư phạm âm nhạc người Hungary. Phương pháp âm nhạc Kodály là dựa trên

sự tương tác, đề cao khả năng sáng tạo hơn là cung cấp cho người học các kiến thức lí thuyết. Cũng từ quan điểm này, Kodály đã đưa ra một số phương pháp dạy học âm nhạc trong đó có phương pháp đọc nhạc bằng kí hiệu bàn tay (Hand signs) và đọc tiết tấu theo âm tiết (rhythm duration syllables). Với phương pháp đọc nhạc của Kodály này đã đem lại cho **đổi tượng** HS từ 6 tuổi những cảm nhận về cao độ, tên nốt nhạc và độ nhanh chậm của các trường độ trong tiết tấu.

- Orff-Schulwerk là phương pháp dạy học âm nhạc được sáng tạo bởi hai nhà sư phạm Carl Orff và Guild Keetman người Đức từ những năm 1920. Đặc trưng của phương pháp Orff-Schulwerk là phát triển bài học trên nền tiết tấu được thể hiện qua việc chơi nhạc cụ (Playing Instruments) bao gồm:

Bộ gõ cơ thể (Body Percussion)

Nhạc cụ cầm tay không định âm (Unpitched Hand Percussions)

Nhạc cụ Orff (Orff Instruments)

Trong phương pháp về chơi nhạc cụ của Orff-Schulwerk có bộ gõ cơ thể là các động tác vận động như: vỗ tay, búng tay, vỗ ngực, vỗ đùi, giậm chân... để tạo ra các âm thanh. Đây là một trong những phương pháp của Orff-Schulwerk được áp dụng trong hát, đọc nhạc, nghe nhạc, nhạc cụ... Đối với nội dung đọc nhạc, phương pháp sử dụng bộ gõ cơ thể có thể áp dụng để thực hiện tiết tấu hoặc gõ đệm cho bài đọc nhạc.

Nhìn chung những phương pháp dạy học âm nhạc của Dalcroze, Kodály, Orff-Schulwerk phù hợp với lứa tuổi HS TH và có thể khai thác để áp dụng vào dạy đọc nhạc theo CT môn Âm nhạc cấp TH.

2.1.3. Vai trò của đọc nhạc đối với HS TH

Trong CT môn Âm nhạc cũng chỉ rõ về nội dung đọc nhạc và yêu cầu cần đạt cụ thể từ lớp 1 đến lớp 12 đã thể hiện một lộ trình xuyên suốt. Ở cấp TH, đối với lớp 1, lớp 2, lớp 3 HS được làm quen với nội dung đọc nhạc thông qua cảm thụ về cao độ, trường độ. Tiếp đến lớp 4, lớp 5 HS học nội dung đọc nhạc được tiếp cận với kiến thức âm nhạc để từ đó tiếp tục phát triển và nâng cao năng lực âm nhạc. Như vậy có thể thấy, tầm quan trọng của nội dung đọc nhạc đối với HS TH được thể hiện ở những điểm sau:

Thứ nhất: Đọc nhạc giúp HS phát triển năng lực cảm thụ âm nhạc. Việc cảm thụ ở nội dung đọc nhạc ở TH được thể hiện rõ nhất là HS bước đầu có cảm nhận về độ cao của các nốt và độ dài - ngắn của các âm thanh để từ đó khám phá giai điệu. Điều đó giúp HS phát triển tai nghe và có sự định hình trong việc đọc đúng cao độ, trường độ, tiết tấu trong giai điệu,

trong bài đọc nhạc.

Thứ hai: Đọc nhạc giúp HS TH hình thành kỹ năng đọc đúng cao độ, trường độ và tiết tấu. Khi học nội dung đọc nhạc, HS được rèn luyện đọc cao độ trong gam, cao độ trong bài đọc nhạc từ đó định hình cao độ để đọc đúng được các bài đọc nhạc ngắn ở giọng Đô trưởng. Đối với trường độ và tiết tấu, việc thực hiện đọc - gõ hình tiết tấu, gõ phách giúp HS cảm nhận được được các trường độ nhanh - chậm trong tiết tấu để từ đó thực hiện được đúng hình tiết tấu. Việc rèn luyện để đọc đúng được cao độ và tiết tấu trong đọc nhạc giúp HS phát triển năng lực thể hiện âm nhạc ngay từ cấp TH, từ đó đảm bảo yêu cầu cơ bản tiếp theo của cấp trung học cơ sở và định hướng nghề nghiệp ở cấp trung học phổ thông.

Thứ ba: Đọc nhạc hỗ trợ HS học các nội dung âm nhạc khác. CT môn Âm nhạc có các nội dung: Hát, Nghe nhạc, Đọc nhạc, Nhạc cụ, Lý thuyết âm nhạc, Thường thức âm nhạc và các nội dung đó xuyên suốt từ lớp 1 đến lớp 12, trong đó nội dung đọc nhạc hỗ trợ rất lớn đến các nội dung âm nhạc khác được thể hiện ở một số điểm sau:

Đối với hát, khi HS thực hiện được đúng cao độ, trường độ ở đọc nhạc sẽ giúp HS thực hiện hát đúng giai điệu bài hát dễ dàng hơn.

Trong nhạc cụ, khi HS nhớ được tên nốt nhạc, hiểu được trường độ và tiết tấu trong đọc nhạc giúp HS thực hiện đúng được cao độ, trường độ và tiết tấu trong các bài nhạc cụ (nhạc cụ tiết tấu hoặc nhạc cụ giai điệu)

Ở nội dung lí thuyết âm nhạc, khi thực hiện các bài đọc nhạc giúp HS hiểu và cảm nhận rõ hơn các kí hiệu trên bản nhạc, từ đó giúp HS thực hiện đúng được giai điệu và tính chất âm nhạc của bản nhạc đó.

Có thể thấy, đọc nhạc là một nội dung giúp HS được thực hành những kiến thức cơ bản trong âm nhạc và đây cũng là điểm cốt lõi để phát triển năng lực thể hiện âm nhạc, cảm thụ và hiểu biết âm nhạc, ứng dụng và sáng tạo âm nhạc đối với cấp TH mà CT môn Âm nhạc đã đưa ra.

2.2. Triển khai một số phương pháp dạy đọc nhạc cho HS TH đáp ứng CT GDPT 2018 môn Âm nhạc

2.2.1. Phương pháp cảm nhận âm thanh cao - thấp

CT môn Âm nhạc từ lớp 1 đến lớp 3 với nội dung là các nốt trong gam Đô trưởng và yêu cầu cần đạt là cảm nhận âm thanh cao - thấp. Để đáp ứng được yêu cầu cần đạt này có thể áp dụng một số phương pháp sau:

- Cảm nhận độ cao - thấp của âm thanh thông qua động tác vận động của phương pháp Dalcroze. Phương pháp này có thể quy định các nốt trên vị trí

ơ thể ví dụ: Đồ - đầu gối; Rê - hông; Mi - Vai..., từ đó giáo viên đàn các nốt, HS nghe âm thanh và đọc đúng cao độ các nốt cùng với động tác theo đúng vị trí trên cơ thể đã quy định. Ngoài ra, phương pháp này cũng có thể áp dụng vào dạy bài đọc nhạc. Khi sử dụng phương pháp vận động của Dalcroze, giáo viên có thể thiết kế các hoạt động dạy học để đem lại sự hứng thú cho HS.

- Cảm nhận độ cao - thấp của âm thanh theo phương pháp Kodály là đọc cao độ các nốt theo kí hiệu bàn tay và phương pháp này đã được thể hiện trong một số bộ sách giáo khoa Âm nhạc. Tuy nhiên, khi sử dụng phương pháp Kodály sẽ khai thác trên hai phương diện: đọc cao độ các nốt theo kí hiệu bàn tay và nghe cao độ tìm ra nốt theo kí hiệu bàn tay. Với phương pháp này sẽ phát triển tai nghe và rèn luyện đọc đúng cao độ cho HS.

2.2.2. Phương pháp cảm nhận âm thanh dài - ngắn

Cảm nhận âm thanh dài - ngắn là một trong những yêu cầu cần đạt trong CT môn Âm nhạc đối với nội dung đọc nhạc từ lớp 1 đến lớp 3. Để giúp HS cảm nhận âm thanh dài - ngắn của các trường độ khác nhau có thể sử dụng một số phương pháp dạy học âm nhạc của Dalcroze, Kodály và Orff-Schulwerk.

- Theo phương pháp của Dalcroze có thể sử dụng phương pháp vận động để cảm nhận các trường độ khác nhau của các âm thanh. Có thể quy định cho các động tác vận động: nốt đơn là chạy, nốt đen bước đều và nốt trắng đứng im hoặc giáo viên sẽ quy định các hình thức vận động cho phù hợp với trường độ. Từ các động tác vận động này, HS sẽ cảm nhận được được âm thanh có độ dài - ngắn khác nhau trong âm nhạc.

- Cảm nhận âm thanh dài - ngắn theo phương pháp Kodály là thực hiện đọc các trường độ nốt nhạc bằng: Ta: nốt đen; Ti: nốt đơn... và việc thực hiện đọc trường độ của các nốt theo phương pháp Kodály giúp HS có cảm nhận để đọc được chính xác tiết tấu có các trường độ đó.

2.2.3. Phương pháp cảm nhận âm thanh to - nhỏ

Trong dạy đọc nhạc cho HS TH, cảm nhận âm thanh to - nhỏ cũng là bước đầu giúp các em cảm nhận về sắc thái trong âm nhạc. Cảm nhận âm thanh to - nhỏ có thể thực hiện theo 2 hình thức sau:

- Đọc to - đọc nhỏ có thể sử dụng hình thức vận động để cảm nhận âm thanh to - nhỏ như: vỗ tay to - đọc to, vỗ tay nhỏ - đọc nhỏ hoặc nghe âm thanh to dơ 2 tay lên cao, âm thanh nhỏ đưa 2 tay trước ngực...

- *Gõ tiết tấu to - tiết tấu nhỏ cũng là một hình thức để HS cảm nhận âm thanh to - nhỏ.* Khi gõ tiết

tấu có thể thực hiện lần 1 gõ to, lần 2 gõ nhỏ; đầu câu gõ nhỏ, cuối câu gõ to hoặc ngược lại...

2.2.4. Phương pháp rèn luyện đọc cao độ và tiết tấu trong bài đọc nhạc

Đối với bài đọc nhạc, để giúp HS đọc được đúng cao độ và tiết tấu có một số phương pháp sau:

- Luyện đọc cao độ: Trong đọc nhạc, cao độ được thể hiện qua gam và các nốt có trong bài đọc nhạc. Để giúp HS có những cảm nhận về những cao độ đó, bước đầu đọc các nốt lần lượt theo gam có nốt nằm trong bài đọc nhạc, chẳng hạn như bài đọc nhạc có các nốt trong phạm vi từ Đồ đến Son sẽ đọc các nốt lần lượt trong gam từ Đồ đến Son hay bài đọc nhạc có các nốt trong phạm vi từ Đồ đến La sẽ đọc các nốt lần lượt trong gam từ Đồ đến La... để từ đó khám phá ra cao độ trong bài đọc nhạc.

- Luyện đọc tiết tấu: Để đọc được đúng tiết tấu trong bài đọc nhạc có thể sử dụng 2 hình thức: gõ tiết tấu hoặc đọc tiết tấu theo phương pháp Kodály và đọc tiết tấu bằng tên nốt trong bài đọc nhạc (đọc tiết tấu được chia theo câu).

Từ việc rèn luyện đọc cao độ và đọc tiết tấu sẽ giúp HS khám phá ra giai điệu của bài đọc nhạc và đọc đúng được cao độ, trường độ theo yêu cầu cần đạt mà CT môn Âm nhạc đưa ra. Sau khi HS đọc được bài đọc nhạc sẽ đọc kết hợp gõ đệm theo phách, nhịp và theo hình tiết tấu của bài đọc nhạc bằng nhạc cụ gõ hay theo phương pháp Orff-Schulwerk là dùng bộ gõ cơ thể (Body Percussion)...

3. Kết luận

Đọc nhạc là một nội dung trong môn Âm nhạc có vị trí quan trọng, là nền tảng để hình thành kĩ năng cơ bản cho HS TH, đồng thời để hỗ trợ những nội dung khác trong môn Âm nhạc. Với những phương pháp dạy đọc nhạc được trải dài từ lớp 1 đến lớp 5 theo độ tuổi từ 6 đến 11 tuổi được áp dụng cụ thể cho từng yêu cầu cần đạt trong nội dung đọc nhạc đã giúp HS TH hình thành và phát triển khả năng âm nhạc, điều đó cũng đã đáp ứng được các yêu cầu mà CTGDPT 2018 môn Âm nhạc đưa ra đối với cấp TH.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo Dục và Đào tạo (2018), *CTGDPT môn Âm nhạc*. Hà Nội.
2. Nguyễn Đăng Bửu (2019), *Bộ gõ cơ thể từ khái niệm đến ứng dụng trong giáo dục âm nhạc*, Tạp chí khoa học, Trường ĐHSP TP Hồ Chí Minh.
3. BERND MEIER, Nguyễn Văn Cường (2014), *Lý luận dạy học hiện đại*, NXB Đại học Sư phạm.
4. Mícheál Houlahan and Philip Tack (1998), *Zoltán Kodály A Guide to Research*, London and New York.